

ULUSLARARASI İLETİŞİM

- **Uluslararası iletişim**, belirli bir coğrafyada, birbirinden uzakta yaşayan ve farklılıklar gösteren insan toplulukları arasında var olan haber ve bilgi akışkanlığı ve bu insan topluluklarının daha geniş bir insan topluluğuna ait oldukları bilinci yaratan/oluşturan ve içinde yaşanan coğrafyayı toplumsal olarak kurgulamalarına olanak tanıyan bir yapıdır.
- **Ticaret**, insan topluluklarının etkileşiminin en önemli biçimlerinden birisidir.

ULUS VE ULUS-DEVLET

- **Ulus kavramı**, belli bir tarihsel dönemde ortaya çıkan özgül bir toplumsal formasyonu imlemektedir.
 - **Yani ulus** tarihsel bir kategoridir(bölümdür) ve ancak tarihsel gelişmenin belli bir düzeye erişmesiyle ortaya çıkmıştır.
- **Ulus** genellikle belli bir etnisiteyi, dili, dini, kültürü ve tarihi paylaşan bir insan topluluğunu tanımlar biçimde kullanılır.
 - **Ancak ulus**, modern devletlerin en belirgin özelliklerinden birisi olmuş ve bir devlet biçimini tanımlamıştır.
 - **Bu nedenle** ulus kavramı, uluslararası iletişim bağlamında, ulus-devletle birlikte düşünülmek durumundadır.
- **Ulus-devlet**, belirlenmiş ve yüksek derecede korunan sınırlar içerisinde var olan bir toplumsal bütünlüğü bir merkezden yönetme iktidarını belirtmektedir.
- **Ulus-devlet** kapitalizmin gelişme sürecinde ortaya çıkmış ve sermaye birikimi için temel bir işlev üstlenmiştir.
- **Ulus-devlet**, ekonomik varolabilirliğini, ulusal tüccarı için korumacı önlemler ve askeri düzenlemeler ile garanti(teminat) altına almıştır.
- **Ulus-devletin** yönetme kabiliyeti büyük ölçüde ulaşımın ve iletişimin gelişmesi ile ilgilidir.
- **Uluslararası terimi ise** iki ya da daha fazla ulusun dahil olduğu, farklı uluslar tarafından denetlenen ve kuralları konulan bir süreci ifade etmektedir.
- **20.y.y sonlarından** itibaren değişime uğramış, medya ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası iletişim çalışmalarının kapsamında radikal bir genişlemeye neden olmuştur.
- **Uluslararası** hükümet dışı örgütler, toplumsal hareketler hatta bireyler günümüzde ulus-ötesi iletişim doğasını şekillendirmektedir.
- **Uluslararası telgraf ağı 19.y.y'da** Fransa'da, Almanya ve Britanya ile onların Asya ve Afrika'daki sömürgeleri arasında uluslararası bir iletişimi olanaklı hale getirirken, basılı gazetelerin ticarileşmesi ile etkileşim halinde uluslararası düzeyde iş gören haber ajanslarının kurulmasına hız kazandırmıştır.
- **ITU**(Uluslararası Telekomünikasyon Birliği), **UPU** (Evrensel Posta Birliği) gibi örgütler, dünya çapında artan iletişimi düzenlemek adına kurulduklarında uluslararası iletişim kurumsallaşmaya başlamıştır.
- **20. Y.y'da Intelast, Eurovision** gibi medya örgütleri ile uluslararası iletişime yeni bir bakış açısı getirilmeye çalışılmıştır.
- **CNN ve MTV** gibi özel medya şirketlerinin tüm ulus ve kültürlerle aynı programları yaymaya başlaması, uluslararası düzeyde işleyen medya sistemlerinin başlangıcı olmuştur.
- **Günümüzde ise internet**, küreselleşmiş medya dünyasının ikonu olarak, dünya çapında milyonlarca insanı aynı ağda buluşturmaktadır.
- **Uluslararası iletişimi** değişen aktörler(oyuncular), teknolojiler, politikalar ve kavramlar çerçevesinde, dünyada gerçekleşen ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimler bağlamında üç(3) döneme ayırarak incelemek mümkündür.

- **İlk Dönem:** Uluslararası iletişim kavramının ortaya çıkışından 2.dünya savaşı'na kadar olan süreç.
- **Bu dönemde** başlıca oyuncular açığa çıkmış, iletişim sürecinde iletinin taşıyıcıdan ayrılması ve hız kazanmasıyla ilk uluslararası iletişim altyapıları kurulmuş ve uluslararası iletişim kurumsallaşmaya başlamıştır.
- **İkinci Dönem:** 2.dünya savaşı'nın sona ermesiyle **1945'den başlayarak 1980'lerin ortalarında** *Yeni Dünya Düzeni kavramı* dolayımı ile dünya ekonomik, siyasi ve toplumsal ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasına dek sürmektedir.
- **Bu dönemde,** bir önceki dönemin oyuncularına yeni oyuncular katılmış, teknolojik gelişmeler sürmüş, dünya siyasi sisteminde yaşayan değişimler uluslararası iletişimin kurucu kavramlarında değişmelere neden olmuştur.
- **Üçüncü Dönem:** **1980'lerin** ortalarından başlayarak günümüze dek sürmektedir.
- **Bu dönemin en temel özelliği,** uluslararası iletişim süreci de dahil olmak üzere tüm toplumsal ilişki süreçlerinin piyasa kurallarına tabi kılınmasıdır.

ULUSLARARASI İLETİŞİMİN BAŞLANGIÇTAN 2.DÜNYA SAVAŞINA KADAR OLAN DÖNEMİ

- **15. Y.y sonlarında** Avrupa'da yaşanan bir dizi gelişme, yeni ülkeler ve toprakların bulunmasını teşvik etmiştir.
- **Coğrafi keşiflerin ardındaki dinamikler tanımlanırken,** denizcilik bilgisinin artması, pusulanın keşfedilmesi ve haritaların düzenlenmesi gibi gelişmeler yanında, feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinin dinamikleri de kapsamaktadır.
- **Sömürgeleşme süreci,** özünde siyasi ve ekonomik unsurlar ve yoğun düzeyde askeri şiddet içerir.
- **Sömürgecilik beraberinde,** kapitalist olmayan toplumların tüm ekonomik ve toplumsal yapılarını geri dönülemez bir biçimde dönüştürmek, kapitalizmin coğrafi olarak genişlemesi yanında "*katliam, kölelik ve yağma pahasına elde edilen servetlerin Batı ülkelerinde sermayeye dönüşmesine*" ve kapitalizmin derinleşmesine de neden olmuştur.
- **Bu süreç** iletişim ve ulaşım araçlarında yaşanan teknolojik gelişmeler yanında, iki düşünsel tasarı eşlik eder: **Aydınlanma ve Liberalizm.**
- **Engelsiz ve evrensel** alan kurulmasını amaçlayan bu iki tasarı, bazen karşı, bazen de birlikte aynı yöne doğru ilerlerler.
- **Aydınlanma** genel olarak, insanın kendi yaşamını düzenlemesini yeniden gündeme almış, hem düşüncenin hem toplumsal yaşamın köklü değişimlere uğrayacağı bir sürecin felsefi başlatıcısı olmuştur.
- **Aydınlanma felsefesinin kaynağı,** Rönesans felsefesi ve özellikle 17.y.y felsefesinin ortaya koyduğu ilkelerdir.
- **Aynı tarihsel süreç,** benzer şartlar içerisinde liberalizmin ortaya çıkışına da tanıklık eder.
- Liberalizmin kavramsal gelişmesine öncülük eden *Adam Smith* ve öteki klasik iktisatçılar, toplumun iktisadi yaşamını doğal bir organizma olarak tanımlarlar.
- **Onlara göre,** kapitalist ekonomiye nesnel insanların iradesinden bağımsız yasalar yön verir.
- Bu yasaların herhangi bir bozulmaya uğramadan işlemesi için en elverişli ortam, *serbest rekabettir.*
- **Piyasayı tanımlayan** liberal ilke, "*Laissez Faire, Laissez Passet: Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler*" olmaktadır.
- **Bu iki düşünsel geleneğin** şekillendirildiği 19.y.y, iletişimin uygarlığı dünyanın her yanına götürecek taşıyıcı olarak ilan edilmesi ve iletişim ağlarının büyük bir organizma halinde gezegenin tamamını sarmasının başlangıcıdır.
- **19.y.y sonlarında** dünyanın geri kalanı, İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri açısından ya sahip oldukları hammadde kaynakları nedeniyle önemli sömürgeler ya da sömürge fetihlerinin hedefi

olduğundan bir yandan **güvenlik** ve **kontrol** amacıyla, diğer yandan **ticari** nedenlerle telgraf ağı inşa edilmiştir.

- **İletişim** teknolojik gelişmelerin **sonucu** olarak evrenselleşirken, uluslararası düzeyde de kurumsallaşmaya başlamıştır.
- **Kurumsallaşmanın ilk görünümleri, uluslararası telekomünikasyon birliği ve evrensel posta birliği'nin** kuruluşudur.

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)

- **1850'lerde** komşu olmayan ülkeler arasında uluslararası telgraflar haberleşmesi konusunda yaşanan sorunlara ilişkin olarak *Prusya, Avusturya* ve diğer küçük Alman devletleri *Avusturya-Almanya Telgraf Birliğini*, Fransa ve komşuları *Batı Avrupa Telgraf Birliğini* oluşturmuşlar; daha sonra bu iki birliğin **1865'de** birleştirilmesi ile ilk uluslararası iletişim örgütü olan **ITU** kurulmuştur.
- **ITU'nun kuruluş gerçeklerini**, serbest pazarı, açık ticareti güçlendirmek üzere telgrafın v yaygınlığının sağlanması gibi liberalizm etkisindeki düşünceler olmuştur.
- **Bu iki düşünsel tasarı** *Mattelart evrenselcilik* biçimleri olarak tanımlar.
- **Telgrafın ardından telefon**, telsiz ve radyo teknolojilerinin hızlı gelişimi ITU'nun sorumluluk alanının genişlemesine neden olmuş, sonunda birliğin adı "*Uluslararası Telekomünikasyon Birliği*" olarak değiştirilmiş, görev alanı ise her türlü telli telsiz iletişim olarak genişletilmiştir.
- **1947'de** Birleşmiş Milletler ITU'yu Birleşmiş Milletlere bağlı bir uzman kuruluş olarak tanımıştır.

Evrensel Posta Birliği (UPU)

- **17. Ve 18. Y.y'da ülkeler** arası mektup trafiği ikili posta andlaşmaları ile yönetiliyordu.
- **Süreç** ulusal posta reformu ile başlatıldı. En dikkat çekici reformlardan birisi **1840** yılında İngiltere'de, *Sir Rowland Hill* önceden ödenen postaları başlattığı zaman yaşandı.
- **Sir Hill**, dünyadaki ilk posta pulu uygulamasını da başlattı.
- **1874'de** kurulan ve merkezi İsviçre'nin Bern kentinde olan Evrensel Posta Birliği, posta sektörü oyuncularının arasındaki işbirliğini sağlayan ve modern araç ve hizmetlerle varolan evrensel ağı geliştirmeye yardım eden başlıca kuruluştur.
- **Birleşmiş Milletlere bağlı** bu kuruluş, gerektiği yerde teknik yardım verme yanında, danışman, aracı ve irtibat noktası rollerini yerine getirir.
- **Bu dönemde pek çok yazar**, enformasyon spekülasyonlarını(kurgularını) romanlarının merkezine yerleştirirler.
 - **Bunlardan ikisi EMILE ZOLA'nın** *L'Argent* ve **ALEXANDER DUMAS'nın** *Monte Cristo Kontu* romanlarıdır.
- **İkinci bir spekülasyon(kurgu) biçimi ise** kamuoyu manipülasyonudur.
 - **Günlün basının** "*fikirler oluşturma*" etkisi nedeniyle, basın iletilerindeki enformasyonun denetimi temel bir siyasi konu haline gelir.
- **Uluslararası** haber ajanslarının ortaya çıkışı, bu kamuoyunun manipülasyonu konusunu ve haberlerdeki enformasyonun denetimini uluslararası bir soruna dönüştürür.

Uluslararası Haber Ajansları

- **Ajanslar** telgrafın keşfiyle beraber kurulmaya başlanmıştır.
- **ABD'de ve New York** *Asociated Press* **1848** yılında, New York gazetesinin birleşmesiyle kurulmuştur.
- **İngilterenin** uluslararası hatlardaki egemenliği, tüm dünyadaki haber akışının da o dönemde İngiltere kontrolünde gerçekleşmesi anlamına gelmiştir.

- **Bu durum "telgraf hatlarını kim kontrol ediyorsa, haberi de o kontrol eder."** Biçiminde özetlenmektedir.
- **İlk uluslararası** haber ajansları **AFP(Agence France press-öncülü olan HAVAS 1835'de kurulmuştur.); AP (Asociated Press); Wolf; Reuters; UP(United Press).**
- **HAVAS,** haberlerle reklam etkinliklerini birlikte yürütür. Dünya üzerinde, gerçek anlamdaki haber ajanslarının **ilki**, ticari amaçla kurulan Havasdır.
- **Üç Avrupa ajansı, yani HAVAS, WOLF ve REUTER** uluslararası çaptadır.
- **1859 yılında,** Londra'daki Reuter ve Berlin'deki Wolf ajansları ile Havas arasında ilk işbirliği anlaşması imzalanmıştır.
- **1870'te imzalanan** son anlaşma ile imparatorlukların dünyanın topraklarını paylaştıkları bir dönemde, üç ajans da dünyayı, haber yayma tekeli açısından bölüşmüşlerdir. **Bölgeler şöyle ayrılmışlardır:**
 - **HAVAS;** Fransız İmparatorluğu toprakları, İtalya, İspanya, Portekiz, Güney Amerika
 - **REUTER;** İngiliz İmparatorluğu ile Uzak-Doğu ve Hollanda ve sömürgelerini(Avrupa'da, Hamburg dışındaki bürolarını kapatmıştır.)
 - **CONTINENTAL(Wolff):** Almanya, İskandinavya, Rusya
 - **Osmanlı toprakları, Mısır ve Belçika,** *Havas-Reuter'in ortak alanı* sayılmıştır. Dünyanın geri kalan bölgeleri serbest bırakılmıştır.
- **1898 yılı,** uluslararası haberin meşrulaşması ve önem kazanması açısından son derece önemli bir yıldır.
- **Bu yılda** uluslararası **düzeyde ilgi uyandıran üç olay yaşanmıştır.**
 - **Birincisi,** ABD donanmasının İspanya'nın sömürgeleri olan Küba, Porto Riko ve Filipinler ile olan iletişimini kestiği İspanya-Amerika savaşıdır.
 - **İkincisi,** Sudan'da, yukarı Nil boyunca Fransa ile İngiltere'yi karşı karşıya getiren olaydır.
 - **Üçüncü olay ise,** Dreyfus davasıdır. **Dreyfus Davası: 1894** yılında Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un casuslukla itham edilerek Fransa'da yargılandığı davadır.
- **1.Dünya Savaşı,** tüm devletleri uluslararası iletişimin önemi konusunda ikna ederken, **1929** ekonomik krizi ve 2.Dünya Savaşı ise bir sonraki dönemin temel özelliklerini belirlemişlerdir.
- **1.Dünya Savaşı** döneminde uluslararası iletişimin önem kazanmasının **nedeni,** uluslararası ilişkiler alanında proagandanın öneminin kanıtlanmış olmasıdır.
- **Bu dönemde** bir yandan propagandaya önem verilmesiyle radyo iletişimi endüstrisi önem kazanılırken, diğer taraftan savaş esnasında gizli iletilerin şifrelendiği ve çözümlenmesi tekniklerinin geliştirilmesi ile telgraf ve telefon alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır.

2.DÜNYA SAVAŞI'NIN BİTİMİNDEN YENİ DÜNYA DÜZENİ'NE

- **2.Dünya Savaşı sonrasını** şekillendiren etkenleri dört ana başlıkta toplamak mümkündür. **Bunlar soğuk savaş, kamu işletmeciliğinin yaygınlaşması, yeni uluslararası bağımlılık ilişkileri ve başkaldırıları.**

Soğuk Savaş

- **ABD ve SSCB, 1950** sonrasında ellerinde nükleer silahlar bulunan iki süper güç olarak soğuk savaş diye anılan ve zaman zaman askeri nitelikler de kazanmış olan gerilim döneminin asıl oyuncularları oldular.
- **Nükleer silahların varlığı,** uluslararası ilişkiler açısından yepyeni bir dönemin başlatıcısı olarak kabul edilir.
- **Soğuk Savaş,** 2.dünya savaşı sonrası uluslararası siyasi ortamın temel belirleyicisidir.
- **Ancak** uluslararası iletişim açısından iki boyutundan özellikle söz etmek gerekir.
 - **BİRİNCİ BOYUTTA** nükleer savaş tehdidi ile soğuk savaşın askeri bir mücadele değil ideolojik bir mücadele olarak yaşanmasından kaynaklanmaktadır.

- **Bu durum** uluslararası enformasyon kanallarını son derece önemli hale getirmiş ve savaş sonrasında iletişim ağlarına yapılan büyük yatırımları meşrulaştırmıştır.
- **Bu durum** uluslararası enformasyon kanallarını son derece önemli hale getirmiş ve savaş sonrasında iletişim ağlarına yapılan büyük yatırımları meşrulaştırmıştır.
- **Öte yandan** uzay yarışı olarak da şekillenen soğuk savaş, iletişim ağlarının bugünkü gelişim noktası açısından son derece belirleyici olan uydu teknolojisinin yaratılması anlamına gelmiştir.
- **1962’de** uzaya atılan ilk iletişim uydusunun, aynı yıl içinde ABD’de ticari kullanıma açılması, telekomünikasyon ağlarının etkinliğini hem taşıma kapasitesi, hem de uzakları aşma yeteneği açısından inanılmaz ölçüde arttırmıştır.
- **İKİNCİ BOYUTTA İSE** savaş sonrasında farklı toplumsal yapıların iletişimi açısından son derece belirleyici olan gelişme ve modernleşme kavramları yer almaktadır.
- **Gelişme ve modernleşme**, iletişim alanında da yankı bulmuş kavramlardır.7
- **Bu kavramsal çerçeveyi oluşturan** araştırmalardan ilki olan **Daniel Lerner’in** yönettiği proje, Türkiye’nin de dahil olduğu altı Orta Doğu ülkesinde bireylerin geleneksel düşünme ve davranışlarını terk ederek, Batı’nın inanç ve değer sistemine, ekonomik, toplumsal ve siyasi örgütlenme tarzına uyum sağlamaları sürecinde radyo yayınlarını etkilerine odaklanmaktadır.
- **Bu projenin** sonuçları *1958 yılında THE PASSING OF TRADITIONAL SOCIETY: Modernizing the Middle East (Geleneksel toplumu geride bırakmak: ortadoğu’da Modernleşme)* başlığı altına yayınlandı.
- **Gelişme yazını**, başlangıçtan itibaren az gelişmiş denenen ülkeleri dünya kapitalist ilişkileri içine çekme amacını taşımıştır.

Kamu İşletmeciliğinin Yaygınlaşması ve İletişim

- **Etkin talep kavramı çerçevesinde, 19.y.y** ile 2.dünya savaşı arasındaki dönemde “*serbest ticaret*” kavramı ile karakterize edilen süreç tamamlanmış ve kitlesel tüketimle birlikte yoğun sermaye birikiminin sağlanacağı yeni bir dönem başlamıştır.
- **Düşünsel mimarı KEYNES** olan bu dönemde devlet mal ve hizmet üretmeye başlamış, en büyük işveren durumuna gelmiş ve adil gelir paylaşımını sağlamak için ekonomiye müdahale etme işlevini üstlenmiştir.
- **İletişim alanında ise** gazete gibi gelenekselleşmiş kitle iletişim araçları özel mülkiyet elinde olmasına rağmen, özellikle pahalı alt yapılara gereksinim duyan yeni iletişim araçları devlet tarafından kurulup işletilmeye başlanmıştır.
- **Gerek metropollerde, gerekse de bağımlı ülkelerde kamu işletmelerinin yüklendiği bazı görevler vardır.**
 - Devlet altyapı yatırımlarını gerçekleştirir
 - Devlet temel ihtiyaç malları üzerinde kurulacak tekelleri de sınırlamak gereği duyar.
 - Kamu işletmeleri aracılığıyla devlet, ülkenin geri bölgelerine yatırım yapar.
 - Genellikle ucuz girdi sağlama işlevini yüklenmiş kesim devlet elindedir.
- **Keynesci politikalar** ise bu müdahalenin kurumsal zeminini oluşturmuştur.
- **Devletin** ekonomik alana doğrudan müdahalesini öngören Keynesci politikaların, devlete biçtiği kamu işletmeciliği, sosyal hizmetler vs gibi görevler, “*refah devleti*”ni tanımlamıştır.
- **Bu anlamıyla REFAH DEVLETİ uygulaması**, hem sermaye birikiminin sürekliliğini sağlama ve işgücünün yeniden üretimini düzenleme, hem de sürecin başlarında kesinleşen emek-sermaye çelişkisini düzenin sınırları içinde yumuşatmasının temel unsurudur.

Yeni Uluslararası Bağımlılık İlişkileri ve Başkaldırıları

- **Ülkelerin bağımsızlığını kazanmaları**, Batılı güçlerin ülketi ekonomik ve politik olarak denetim altında tutabileceğini düşündüğü durumlarda çabuk ve kârsız gerçekleşmiştir.

- **Bağımsızlık hareketlerinin** sosyalizm temelinde sürdüğü yerlerde ise, uzun ve şiddetli savaşlar yaşanmıştır.
- **Uluslararası ilişkiler**, görünüşte devletlerarası ilişkiler biçiminde yürüyor olsa da, yeni bağımsızlığını kazanan ülkelerin sahip olduğu hammadde kaynaklarına ve pazarlara erişmek Batı kapitalizmi tarafından önemini korumaay devam etmiştir.
- **Yeni sömürgecilik** olarak da adlandırılan bu v bağımlılık ilişkileri gene larak, bir bağımsız ülkenin ekonomik etkinliklerini ve ekonomi politikalarını yabancı bir ulusun ya da çıkar öbeğinin üst düzeyde denetim altına alması ve buna genellikle siyasal ve askeri politikalar üzerinde bir denetimin de eşlik etmesi durumudur.
- **Bu denetim**, 2.dünya savaşı sonrasında dünya piyasasının denetimi, uluslararası ticaret açısından önemi olan limanlar gibi taktik alanların tekelci denetimi,askeri ve ekonomik yardımlar, hibe ve borçlar yoluyla kurulmuştur.
- **Marshall planı, Truman doktrini, Colombo planı** gibi yardım ve kalkınma programları, bu dönemin başlangıcında bir yandan bağımlılık ilişkilerinin devamı, diğer yandan ise ABD'nin hegemonyasının tam tesisi açısından önem taşıyan uygulamalardır.
- **Yeni sömürgeciliğin** gerektirdiği bağımlılık ilişkilerinin diğer bir boyutunda ise, kültür ürünleri ve iletişim teknolojilerinin gelişmiş ülkelere, azgelişmiş ülkelere akımının bağımlılık ilişkilerini destekleyecek bir biçimde sürdürülmesi bulunmaktadır.
- **Uluslararası enformasyon akışının** bu dönemde nasıl şekillendiğini gösteren en önemli çalışmalardan birisi **Hamid Mowlana** tarafından yapılmıştır.
- **İletişim ağları** üzerinde uluslararası enformasyon akışının yapısı MOWLANA'ya göre şöyledir:
 - **Ham enformasyon** gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere, özellikle ABD'ye doğru akar.
 - **Gelişmiş ülkeler**, ham enformasyon depolamada, işlemede ve kullanmada birbirleriyle kendi aralarında işbirliği yaparlar.
 - **Gelişmekte olan ülkeler**, kendilerinden giden enformasyonu işlenmiş olarak ve para ödeyerek geri alırlar. Gelişmekte olan ülkeler kendi aralarında işbirliği yapmazlar.
- **UNESCO, 1946** yılında 20 üye ülke ile BM'e bağlı olarak kurulan ve kuruluşunda "*fikirlerin serbest akışını teşvik etmeyi*" temel amaçlardan birisi olarak tanımlayan uluslararası bir kuruluştur.
 - **Gelişme iletişimi**, çalışmalarının en önemli destekçilerindendirler.
- **Bu başkaldırının en önemli** kavramları, bağımlılık tezleri bağlamında açığa çıkan *kültürel emperyalizm, medya emperyalizmi ve elektronik sömürgecilik* kavramlarıdır.

Bilgi Notu:

- **Truman Doktrini**, 1947 yılında ABD başkanı Harry Truman tarafından Sovyet tehdidine karşı hazırlanmış plandır(tertiptir).
 - **Truman Doktrini**, ABD'nin uluslararası politikasının değiştiğini ve Sovyet düşmanlığının bu yeni politkada temel esas olduğunu ilan etmiştir.
 - **Bu doktrin** ile ABD "komünizm tehdidi" altındaki devletlere mali ve askeri yardım yapacağını açıklamıştır.
- **Colombo Planı**, Güney ve güneydoğu Asya'daki Batı yanlısı ülkelere ekonomik yardım yapılması amacıyla 1950'de uygulamaya konan tertiptir.
 - **Başta İngiliz** Milletler Topluluğu çerçevesinde gelişen örgütlenme, diğer Asya ülkelerinin de dahil olmasıyla genişlemiştir.

Kültürel Emperyalizm

- **Bağımlılık tezleri**, merkez adı verilen gelişmiş kapitalist ülkelerin çevre ülkeleri askeri, ekonomik, siyasi ve kültürel güç unsurlarının bir bileşimi ile egemenlik altına aldığı görüşünden hareket etmişlerdir.
- **Çevre ülkeler**, merkez ülkelerden satın almak zorunda kaldıkları teknolojiler, medya ürünleri gibi unsurlara bağımlıdır.
 - **Bu unsurlar**, Batı mal ve ürünleri olmak yanında, dolaylı olarak Batı ve özellikle de Amerikan hayat tarzını teşvik etmektedir.
 - **Sonuç**, çevre ülkelerin toplumsal değerleri pahasına tüketim kültürünün teşvik edilmesi ve çevre ülkelerin yerel kültürlerinin tahribatıdır.
- **Uluslararası politik ve ekonomik çıkarlar**, kapitalist genişleme, enformasyon ve iletişim altyapılarının gelişmesi ve uluslararası enformasyon akışı arasında bir bağ olduğunu ileri sürmüştür.
- **Kültürel emperyalizmi SHCILLER** "...bir toplumun modern dünya sistemi içine çekilmesi amacıyla, onun egemen kesimlerinin dünya sisteminin egemenlik merkezinde geçerli değer ve yapılaraya uygun duruma getirilmek, hatta bunları özendirmek üzere toplumsal kurumlarını şekillendirmesi için cezbedildiği, baskı altına alındığı, zorlandığı bazen de rüşvetle elde edildiği bir süreçler toplamı" olarak tanımlamıştır.

Medya Emperyalizmi

- **Uluslararası** medya ürünlerindeki Batı ve özellikle ABD egemenliğini tanımlamak üzere kullanılmış bir kavramdır.
- **Medya emperyalizminin iki boyutu vardır.**
 - **İLK BOYUTU**, uluslararası haber ajansları ve çokuluslu medya şirketleri aracılığıyla Batı'nın uluslararası medya ticareti üzerinde sağlamış olduğu egemenliktir.
 - **İKİNCİ BOYUTU**, gelişmiş Batı ülkelerinin medya teknolojilerine, endüstriyel ve örgütsel düzenlemelerine, yayıncılık norm ve uygulamalarına(pratiklerine) uyum sağlama zorunluluğu nedeniyle az gelişmiş ülkelerdeki kültürel üretim ve tüketimin doğasının etkilenmesi ve izleyicilerin Batılı çok uluslu şirketlerin karlarını artırma amaçlarına hizmet edecek bir biçimde düşünmek ve davranmak üzere manipüle edilmesidir.
- **Medya emperyalizminin sonucu**, **sadece** kültürel hegomanya değil, aynı zamanda tüketim ideolojisinin yükselmesi olarak da yaşanmaktadır.

Elektronik Sömürgecilik

- **Bu dönemde** açığa çıkan ve uluslararası enformasyon akışı ve bu akıştaki eşitsizlikler ve dengesizlikleri vurgulayan bir diğer kavram da elektornik sömürgeciliktir.
- **Yeni-sömürgecilik** kavramından yola çıkarak **Thomas L. McPhail** tarafından önerilmiş olan elektronik sömürgecilik kavramı, bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı ve donanımları alanındaki eşitsizliklere ve bu eşitsizliklerde çok uluslu şirketlerin rolüne vurgu yapmaktadır.
- **McPail'e göre**, artık geçmişteki askeri ve ortaçağ sömürgeciliği yerini iletişim donanımı, yabancı-üretimli yazılım, mühendis, teknisyen ve enformasyonla ilgili teknik protokller tarafından oluşturulan elektornik sömürgeciliğe bırakmaktadır.
- **Bu süreç**, aynı zamanda da yerel kültür ve toplumsallaştırma süreçlerini farklı derecelerde değiştiren, yeni yabancı normlar değerler ve beklentiler yerleştiren bir süreç olmuştur.
- **McBride raporunda**, **UNSECO'nun** daha önce kullandığı "*enformasyonun serbest akışı*" ve "*basın özgürlüğü*" kavramının yerine "*serbest ve dengeli akış*" kavramı kullanılmış ve serbest ve dengeli akışın mümkün olabilmesi için telekomünikasyon tarifeleri, yönetim prosedürleri, teknolojinin uygulanması, kullanımı ve eğitimi medya ile ilgili araştırmalar gibi konuları da içeren 82 ayrı öneri sürmüştür.

- **UNESCO'nun 2.dünya ülkelerinin** eleştirilerini onaylamış olması, ABD(1984) ve arkasından İngiltere ile Singapurun(1985) ayrılmasına neden olmuştur.

YENİ DÜNYA DÜZENİ VE KÜRESELLEŞME

- **1970'lerin başından** itibaren gündeme gelen kapitalizmin yeni bunalım, uluslararası para sisteminin çöküşü ve petrol krizi ile kendini göstermiştir.
- **Bu süreçte** uluslararası ilişkilerin önemli oyuncularını ortaya çıkaran IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların önerdiği yapısal uyum programları, üçüncü dünya ülkelerinin iç pazarlarını dış rekabete açmaları, yabancı sermaye hareketlerinin teşviki, ihracatın teşviki gibi kareler eşliğinde tüm ekonomik kaynaklarını borçların ödenmesine ayırmaları ile sonuçlanmıştır.
- **Yeni Dünya Düzeni kavramının** siyasi edebiyata egemen olmaya başladığı bu süreç, İngiltere'de **Thatcher**, Amerika'da **Reagan** hükümetlerinin piyasanın serbestçe işlenmesini sağlamak için önlemler almaya ve sermayenin serbestçe dolaşımının önündeki engelleri kaldırmak için yasal düzenlemelere gitmeye, serbestleştirme, özelleştirme politikalarını uygulamaya başladıkları süreçtir.
- **Soğuk savaşın bitmesi Yeni Dünya Düzeninin** meşruiyetini arttırmıştır.
- **Yeni Dünya Düzeni'nin en temel kavramı**, ekonomide "*sermaye ve piyasa*" ikilisinin egemen olduğu, toplumsal alanda "*bireyciliğin*" ön tarafa çıkarıldığı, somut ifadesini bütün toplumsal süreçlerin piyasaya tabi kılınmasında bulan neo-liberalizmdir.
- **Yeni dünya düzeni** olarak adlandırılan bu değişim ve dönüşümlere küreselleşme eşlik etmektedir.
- **Küreselleşmenin bileşenleri ise**, teknolojik gelişme ve sermayenin akışkanlaşması ve küresel bir nitelik kazanmasıdır.
- **Bu dönemin** uluslararası iletişim açısından **temel özellikleri ise** *iletişim alanının yeniden yapılandırılması, küresel iletişim politikaları, küresel iletişim ağlarında süren etkinlikler üzerinde belirleyici olan telif hakları ve sayısal bölünme* olgularıdır.

İletişim Alanının Yeniden Yapılandırılması

- **1980'li yıllar**, iletişim endüstrisinin gerek gelişmiş, gerekse az gelişmiş ülkelerde büyük artış gösteren yatırımlarla büyüdüğü ve taktiksel sektörler(alanlar/bölümler) arasına güçlü biçimde yerleştiği bir dönem olmuştur.
- **Şirket birleşmeleri** ve satın almaların yoğunlaştığı, telekomünikasyon, internet, gazete, dergi, kitap, tv, film gibi farklı iletişim alanlarının birbirine yakınsandığı bu dönemde, uluslararası düzeyde şirket sayılarında da düşüş gözlenmiş, yani iletişim alanında ciddi bir yoğunlaşma yaşanmıştır.
- **Bu sürecin önemli değişimlerinden biri de**, özellikle Avrupa'da 1920'li yıllarda şekillenen kamu hizmeti yayıncılığının tasfiye edilmesi ve yayıncılık alanının özel girişimlere açılmasıdır.
- **Ulus-ötesi şirketler** içinde yaşadığımız dönemde küresel ekonominin başlıca oyuncularını durumundadır.
- **Küreselleşme süreci**, büyük şirketleri, ulus ötesi şirketler biçiminde örgütlenmeye yönetmekte ve bunun sonucunda gerek şirket birleşmeleri, gerekse de ulus ötesi etkinlikler giderek artış göstermektedir.
- **Gelişmiş ülkelerin** iletişim endüstrisi her yerde, özellikle de az gelişmiş ülkelerde yeni pazarlar aramakta, uluslararası piyasalarda genişlemeyi amaçlamaktadır.
- **En önemli ihtiyaçları ise**, ulus-devletlerin korumacı kurallarının ortadan kaldırılması, yabancı sermaye yatırımlarının kolaylaştırılması ve güvenli bir hale getirilmesi, yeni yatırım alanları açılmasıdır.

Küresel Enfomasyon Ağı

- **Küreselleşme** soğuk savaşın sona ermesinden sonra kapitalizmin hep varolan v niteliğinin güncel evresini adlandırmak üzere kullanılmaya başlanmıştır.
- **Küreselleşmenin kapitalizme dair** bir olgu olarak hep varolduğu ama günümüzde, dünya üzerinde yaşayan farklı topluluklar arasındaki ekonomik, politik ve kültürel bağların genişlemesi, derinleşmesi ve hız kazanmasını anlatmaktadır.
- **Küresel ağlar ise**, küreselleşme açısından önemli role sahiptirler.
- **Enformasyon ve iletişim teknolojileri**, büyük şirketler için hem üretimin hemde satışın küreselleşmesini kolaylaştıran yeni bir teknolojik temeli mümkün kılmıştır.
- **Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki** kapitalist yapıların dünya kapitalist ekonomisi ile bütünleşmesi sürecini hızlandırmıştır.
- **Küreselleşme döneminde**, küresel iletişim ağları üzerinde sürenetkinlikler, aynı zamanda günümüz uluslararası iletişim etkinlikleridir.
- **Ancak birtakım** yeni unsurlar da bu niteliklere eklenmiştir.
 - **İlki**, küresel ağlar üzerinde süren iletişim etkinliklerini düzenlemeyi hedefleyen telif hakları ve ilgili düzenlemenin önem kazanmasıdır.

Telif Hakları

- **Bu kavram** eski bir geçmişe sahiptir. **Öncelikle** sanat eserleri ile ilgili ortaya çıkmıştır.
- **Telif hakkı kavramı**, enformasyonun önemli bir ekonomik girdiye dönüştüğü günümüz toplumları açısından yapı taşı olarak tanımlanmaktadır.
- **ABD yasalarına göre**, yazarın sahip olduğu bu hak kamu yararına hizmet temelinde, bilim ve güzel sanatlarda gelişmenin teşvikini amaçlayan, tamamiyle yasal bir haktır.
- **Fikri Haklar** alanındaki düzenlemeler ve uygulama, ülkeler arasında ekonomik ve hatta politik ilişkilerle ilgili kararları etkileyen önemli etkenlerdir.
- **Özellikle** sanayi ülkeleri ve Avrupa topluluğu gibi öbeklerle olan ekonomik ve ticari ilişkilerin uyumlu bir şekilde yürütmesinde, Fikri Haklar konusundaki ulusal yasaların ve uygulamanın önemli bir yeri vardır.

SONUÇ YERİNE: MASAÜSTÜ SÖMÜRGEÇİLİK

- **Küresel iletişim ağlarının** olanaklı kıldığı uluslararası ticaretin konusu haline gelen e-ticaret, e-sağlık, e-egitim gibi farklı hizmet alanları, daha önceden ulaşılması olanaksız olan kitleleri tüketici haline getirirken, gelişmekte olan ülkeleri de giderek daha da genişleyen ve derinleşen pazarlar haline getirmektedirler.
- **Gelişmekte olan ülkeler** diğer yandan da bu küresel iletişimi sürekli kılacak teknolojileri edinmek için ulus ötesi şirketlere ve gelişmiş ülkelere bağımlı durumdadırlar.
- **Bu yeni olgular**, çevre ülkeler açısından bu yeni sürecin masaüstü(desktop) sömürgecilik olarak tanımlanmasına neden olmaktadır.
- **Masaüstü sömürgecilik**, merkez ülkelerin çevre ülkelerde yeni birikim düzeninin yeni ürünleri yanında her türlü bilgi ve iletişim teknolojisi ürünlerini küresel sistem ağı üzerinden gelir düzeyi yüksek kesimlerden başlayarak pazarlayabilmek için gerçekleştirdikleri eylemler ve politikalar bütünüdür.

VİZE ÜNİTE SON